

Postgraus virtuals. Prop de deu anys del postgrau especialista universitari en tècniques de resolució de conflictes juvenils

Margalida Vives Barceló

Carmen Orte Socias

RESUM

Des del curs 2004-2005 a la Universitat de les Illes Balears s'ha fet el postgrau Especialista Universitari en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils en la modalitat en línia. L'objectiu del capítol que presentam és que sigui un espai de reflexió sobre l'educació en línia (no únicament a distància) en l'educació superior, especialment en els postgraus.

Aquest text consisteix, en un primer moment, en una breu descripció de l'estat de la qüestió i es completa amb les reflexions pròpies centrades en l'experiència i la veu dels alumnes, informació acumulada al llarg de les nou edicions que s'han dut a terme. A partir d'aquestes dues fonts d'informació, s'aporten elements de debat referents al futur i als reptes de l'educació superior a distància.

RESUMEN

Desde el curso 2004-2005 se ha realizado en la Universidad de las Illes Balears el posgrado Especialista Universitario en Técnicas de Resolución de Conflictos Juveniles en la modalidad en línea. El capítulo que presentamos tiene como objetivo ser un espacio de reflexión sobre la educación en línea (no únicamente a distancia) en la educación superior, especialmente en los posgrados.

Este texto consiste, en un primer momento, en una breve descripción del estado de la cuestión y se completa con las reflexiones propias centradas en la experiencia y en la voz de los alumnos, informaciones acumuladas a lo largo de las nueve ediciones realizadas. A partir de estas dos fuentes de información, se aportan elementos de debate respecto al futuro y a los retos de la educación superior a distancia.

I. ANTECEDENTS*a) La inclusió de les noves tecnologies de la comunicació i la informació al món universitari*

Una de les bases de l'educació superior és l'adaptació a la realitat de la societat. En aquest sentit, l'ús de les noves tecnologies no sols esdevé una eina clau pel desenvolupament del procés d'ensenyament-aprenentatge dels alumnes com a principals agents en formació, sinó que també, dia a dia, s'està convertint (si no ho és ja) en una eina indispensable per a la formació permanent del seu personal (professorat i personal d'administració i serveis), així com per a totes aquelles altres tasques i funcions que envolten la docència universitària (transmissió de cultura, divulgació de notícies relacionades amb el món universitari...).

L'ús de les TIC dins la nostra tasca diària professional ha experimentat un augment exponencial en la darrera dècada. S'ha fet una aposta molt forta per aquestes eines que han sabut adaptar-se i complementar gairebé totes i cada una de les tasques que envolten la vida universitària. Potser no podem dir exactament el dia en què cada un de nosaltres les hi ha incorporat, però sí que estarem d'acord a afirmar que se'ns fa difícil treballar sense aquestes eines avui en dia. Així, no podem considerar aquesta «quasi conquesta» una novetat, sinó més aviat una característica més.

En relació amb la formació de postgrau, dues proves d'aquest fet són, d'una banda, les dades proporcionades pel portal Universia,¹ que recull un total de 638 títols propis (353 relacionats amb les ciències socials) en modalitat en línia i 491 (241 de ciències socials) a distància, i de l'altra, les proporcionades per Adecco (2013), que comptabilitza més de 6.000 programes de postgrau, un 13% més que el curs passat.

b) El perquè d'una formació de postgrau en línia

Dos motius, principalment, ens portaren a decantar-nos pel postgrau d'Especialista Universitari en Tècniques de Resolució de Confictes Juvenils en línia. El primer fou la mateixa dinàmica de les necessitats i demandes que han de cobrir un procés formatiu de tercer cicle, és a dir, la relació entre l'especificitat dels processos formatius previs, i el segon, la necessitat d'apropar-se al món laboral. En aquest sentit, cal dir que l'augment dels estudis de tercer cicle ha estat progressiu a la nostra universitat (Universitat de les Illes Balears), com mostra l'estudi de la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE) del 2010:

QUADRE 1. EVOLUCIÓ DELS ESTUDIS DE POSTGRAU A LA UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

CURS	Doctorat		Altres estudis universitaris		Total EU postgrau	
	2001-2002	2008-2009	2001-2002	2008-2009	2001-2002	2008-2009
UIB	369	806	1.288	1.851	1.657	2.657
TOTAL	60.877	68.445	75.434	111.684	136.311	180.129

Font: CRUE (2009, 105)

Segons alguns informes actuals, com ara els presentats per Adecco (2013), les àrees jurídiques són les més sol·licitades pel que fa als postgraus. En aquest sentit, la taula següent mostra el nombre d'alumnes i d'estudis de ciències socials actius en el curs 2008-2009 a les universitats espanyoles:

QUADRE 2. DADES SOBRE ALUMNES I ESTUDIS DE CIÈNCIES SOCIALS I JURÍDIQUES A LES UNIVERSITATS ESPANYOLES (2008)

	Màster		Doctorat		E. oficials de postgrau		E. propis de postgrau		Total matrícula	
	Nombre d'alumnes matriculats									
	Alumnes	%	Alumnes	%	Alumnes	%	Alumnes	%	Alumnes	%
Ciències socials i jurídiques	11.347	28,49%	18.733	27,37%	30.080	27,78%	30.136	47,4%	60.216	35,04%
TOTAL	40.961	100%	68.445	100%	109.406	100%	70.723	100%	180.129	100%

¹ <www.universia.es>.

	Nombre d'ensenyaments									
	Enseny.	%	Enseny.	%	Enseny.	%	Enseny.	%	Enseny.	%
Ciències socials i jurídiques	434	27,93%	842	28,94%	1.276	28,56%	1.636	44,02%	2.912	35,60%
TOTAL	1.588	100%	2.909	100%	4.497	100%	3.716	100%	8.213	100%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la CRUE (2008, 76 i 79)

És cert que en l'actualitat aquesta inclusió de les TIC no es pot obviar. No obstant això, ara fa una dècada, en iniciar el projecte d'un postgrau, el fet de cursar-lo totalment de manera virtual era una aposta, si més no, arriscada atès que en el nostre àmbit no hi havia una experiència prou consolidada en aquest tipus de modalitat (en línia). Evidentment, la perspectiva actual no ha fet més que confirmar que sí que era una opció vàlida, sol·licitada i acceptada pels nostres alumnes.

Quins n'eren els motius? Primerament, hem de tenir present la naturalesa dels cursos de postgrau, sigui quina sigui la seva especialitat. Ens referim al doble objectiu que han de cobrir: d'una banda, aconseguir ajudar a accedir al món laboral i, de l'altra, facilitar la millora de la categoria professional dels professionals amb experiència (Adecco 2013). Des del món empresarial, segons dades d'aquest mateix organisme, un 63% de les empreses empra l'aprenentatge electrònic com a fórmula d'aprenentatge dels seus treballadors. A més, en un 50% és la modalitat més sol·licitada per aquests.

Així doncs, atès que l'educació en línia ja és una realitat en el món laboral, el segon factor clau és la relació entre universitat i empreses. El 2007 aquesta relació es posava de manifest en el IX Fòrum d'ANECA «La universidad del siglo XXI», en què van ser especialment rellevants els efectes de l'espai europeu d'educació superior en aquesta relació (pàg. 56-58).

En tercer lloc, cal assegurar les mateixes garanties i validesa que si el postgrau fos en qualsevol altra modalitat (en línia i presencial). Aquesta seguretat és, possiblement, un dels factors que ha fet augmentar en un 50% l'aparició dels cursos en línia de l'any 2011 al 2012 (Gallardo, Del Amo, Sereno, Satué 2012).

c) El conflicte juvenil, ahir i avui

Un aspecte que caldria (i cal) tenir present a l'hora de presentar un curs en línia és la mirada al futur, a noves edicions. En aquest sentit, remarcam la necessitat de no focalitzar excessivament els continguts en debats, controvèrsies i visions únicament actuals en el moment de la creació del postgrau especialitzat en conflictes juvenils.²

Hem de tenir present que la societat canvia constantment i, alhora, els perfils i les característiques dels conflictes juvenils, així com les seves conseqüències dins diferents àmbits (social, familiar, contextual, escolar...). Tant les causes com les característiques i les conseqüències marcaran les estratègies de prevenció i d'intervenció que s'hi poden aplicar. Per tant, cal tenir present una línia base però, alhora, adaptar-se a l'entorn de l'aquí i de l'ara. Un exemple d'aquesta idea és la

² En l'apartat següent es detalla el contingut del postgrau.

qüestió de l'assetjament escolar i com el seu tractament en els cursos sobre conflictes juvenils ha evolucionat des de fa més d'una dècada; si bé al començament parlàvem de la definició i les característiques per a una bona identificació, després es va passar a treballar directament amb estratègies preventives i d'intervenció en diferents nivells i, en l'actualitat, a centrar-nos en temes específics, com el ciberassetjament escolar i les tècniques d'intervenció que han demostrat més eficàcia.

2. ESPECIALISTA UNIVERSITARI EN TÈCNiques DE RESOLUCIÓ DE CONFLICTES JUVENILS

a) Anàlisi de les necessitats formatives i estudi de mercat dels estudis de postgrau

El primer pas a l'hora de dissenyar el postgrau fou doble. D'una banda, es va dur a terme una recerca metodològica sobre els ensenyaments en conflictes juvenils en l'àmbit del postgrau i, de l'altra, una recerca bibliogràfica actual relacionada amb aquesta temàtica.

Pel que fa a la primera recerca, és cert que fa una dècada ja hi havia un nombre elevat de cursos, congressos, conferències, jornades... sobre els conflictes juvenils en l'àmbit nacional i internacional, com ara els organitzats per la Fundació Pere Tarrés (Màster en Intervenció Socioeducativa en Menors, Adolescents i Joves en Risc o Conflicte Social), el Centro Interdisciplinario de Tratamiento de Conflictos (Argentina), les II Jornadas Regionales de Menores en Situación de Riesgo: Transgresión y Conflicto (Valladolid, 2003) o el Congreso Internacional sobre Conflicte Juvenil: Repensar el Conflicte (UIB 2003).

Quant a les característiques estructurals i metodològiques, la majoria tenen una durada d'un curs acadèmic (53,7%) o, en tot cas, d'entre 10 i 14 mesos. Si bé és cert que en l'actualitat els cursos presencials són dominants (55,4%), l'oferta de cursos totalment en línia és la que està creixent més (Adecco 2013). Cal esmentar sols una dada aportada per Moore que diu que el 2001, segons el National Center for Education Statistics, aproximadament 1.600.000 persones ja estaven matriculades en cursos en línia d'educació a distància.

Pel que fa al perfil dels futurs alumnes, es veia molt clarament que la intervenció en el conflicte juvenil s'ha d'abordar de manera interdisciplinària. Per tant, no sols havíem d'acceptar els alumnes provinents d'estudis universitaris relacionats amb les ciències socials, sinó que també havíem d'estar oberts a alumnes d'altres branques del coneixement.³ Al mateix temps, l'ús de les noves tecnologies, especialment de l'ordinador personal i portàtil (ara també tablets i altres dispositius) i la connectivitat a Internet ja no pareixia suposar un entrebanc a l'hora de poder accedir al curs en la modalitat en línia.

³ Hem de tenir present que els llicenciats, anteriorment a través del certificat d'aptitud pedagògica (CAP) i actualment amb el Màster de Formació del Professorat, poden accedir al món laboral docent.

b) Disseny del postgrau

Un cop revisats els principals autors i institucions que treballaven en el conflicte juvenil, es va proposar un seguit de possibles autors i es van coordinar amb cada un dels temes sobre els quals, com a especialistes en la matèria, podrien treballar de manera satisfactòria. A continuació, es va establir el contacte amb aquests autors i, finalment, es va definir un pla de treball per poder disposar del material al final del curs (juny) i iniciar el projecte de postgrau d'Especialista Universitari el curs acadèmic següent. A continuació, es detalla el cronograma següent amb els autors del material del postgrau d'Especialista Universitari en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils:

QUADRE 3. CRONOGRAMA DE L'ELABORACIÓ DEL MATERIAL PER AL POSTGRAU (2003-2004)

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny
Elaboració del material						
Revisió del material						
Entrega al Campus Extens						

Font: Elaboració pròpia

c) Objectius del postgrau Especialista Universitari en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils

El postgrau Especialista Universitari en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils està format per un total de 39 crèdits ECTS⁴ i el seu principal objectiu és formar professionals de diferents disciplines i professions, com ara educadors socials, mestres, treballadors socials, pedagogs, psicòlegs, psicopedagogs, cossos de seguretat (nacionals, autonòmics i locals), perquè puguin analitzar situacions de conflicte en el context social i escolar i intervenir-hi.

En definitiva, es tracta de capacitar les persones a les quals es dirigeix el curs per tal que puguin desenvolupar una visió diferent del conflicte, creativa i eficaç, amb l'objectiu que promoguin dins la pròpia comunitat educativa i social l'adquisició d'habilitats per a una millor comunicació, la recerca de solucions negociables i els valors de tolerància i de respecte cap a la diversitat.⁵

d) Estructura i continguts

El postgrau està organitzat en quatre mòduls:

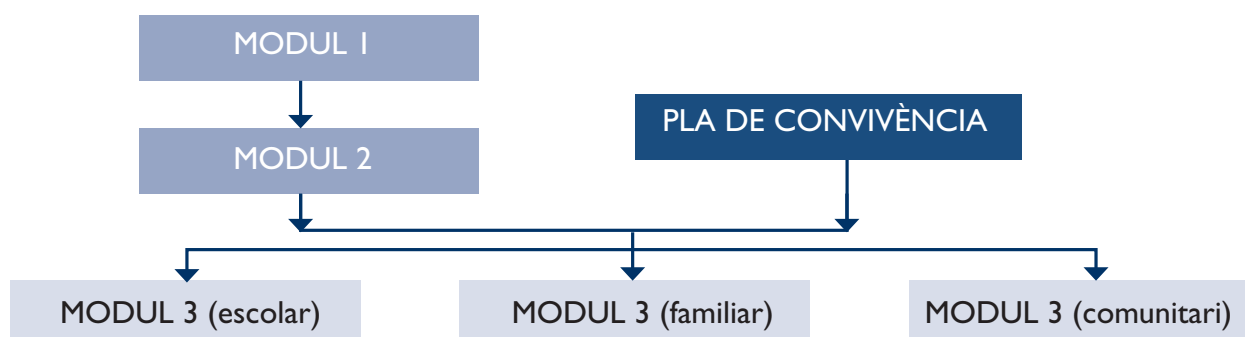
- M1 + M2: mòdul general
- M3a: especialització en l'àmbit escolar
- M3b: especialització en l'àmbit familiar
- M3c: especialització en l'àmbit comunitari

⁴ Fins a l'adaptació als crèdits ECTS eren 26 crèdits.

⁵ Informació extreta de la guia didàctica del postgrau.

A més, el mòdul 3 (a, b i/o c) pot formar part del postgrau Especialista Universitari en Plans de Convivència, és a dir, els dos postgraus comparteixen el darrer mòdul si els alumnes ho volen:

GRÀFIC I. ESTRUCTURA DEL POSTGRAU ESPECIALISTA UNIVERSITARI EN TÈCNiques DE RESOLUCIÓ DE CONFLICTES JUVENILS

S'han aglutinat l'M1 i l'M2 per diferents raons. D'una banda, perquè el primer mòdul és un mòdul introductor i necessari, i de l'altra, perquè la nostra proposta estructural de mòduls permet a l'alumne matricular-se dels mòduls que vulgui (des d'un fins a quatre) i, alhora, cada un d'aquests mòduls li proporciona una titulació segons la combinació que en faci. En aquest sentit, si un alumne decideix fer els quatre mòduls, obté la titulació d'especialista universitari en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils. En canvi, si sols fa un mòdul, també obté una titulació. Per aquests motius, l'M1 havia d'anar conjuntament amb l'M2.

QUADRE 4. TITULACIONS CORRESPONENTS A LA MATRÍCULA SEGONS ELS MÒDULS

Mòduls	Càrrega lectiva	Titulació
MI + M2	15 crèdits	ExU en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils, àmbit general: Títol de postgrau de la UIB.*
3a escolar	7,5 crèdits	Curs d'Actualització Professional en Resolució de Conflictes Juvenils: especialització en Àmbit Escolar. Títol de formació bàsica de la UIB.
3b familiar	7,5 crèdits	Curs d'Actualització Professional en Resolució de Conflictes Juvenils: especialització en Àmbit Familiar. Títol de formació bàsica de la UIB.
3c comunitari	9 crèdits	Curs d'Actualització Professional en Resolució de Conflictes Juvenils: especialització en Àmbit Comunitari. Títol de formació bàsica de la UIB.
MI + M2 + 1 submòdul del mòdul 3	22,5 crèdits (24 crèdits si un és el submòdul 3c)	ExU en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils: especialització en Àmbit Escolar. Títol de postgrau de la UIB. ExU en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils: especialització en Àmbit Familiar. Títol de postgrau de la UIB.* ExU en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils: especialització en Àmbit Comunitari. Títol de postgrau de la UIB.
MI + M2 + 2 submòduls del mòdul 3	30 crèdits (31,5 crèdits si un és el submòdul 3c)	EU en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils: Àmbit Escolar i Comunitari. Títol de postgrau de la UIB.* EU en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils: Àmbit Familiar i Comunitari. Títol de postgrau de la UIB.* EU en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenils: Àmbit Escolar i Familiar. Títol de postgrau de la UIB.*

Mòduls	Càrrega lectiva	Titulació
M1 + M2 + 3 submòduls del mòdul 3	39 crèdits	EU en Tècniques de Resolució de Conflictos Juvenils. Títol de postgrau de la UIB.*

* Es podran expedir diplomes universitaris per a aquells alumnes que no compleixen el requisits d'estar en possessió d'una diplomatura o llicenciatura però que tinguin batxillerat o hagin superat les PAAU.

Font: Elaboració pròpia a partir dels fullets informatius del postgrau

Tenint en compte les recomanacions sobre la durada dels postgraus i el perfil dels alumnes d'uns estudis de tercer cicle, es recomana als alumnes que vulguin fer tot el postgrau d'Especialista (4 mòduls) i que estiguin treballant, que el primer any facin l'M1 i M2 i el segon curs acadèmic els mòduls 3 (escolar, familiar i comunitari).

Pel que fa al primer mòdul, com hem dit, es tracta d'un mòdul introductori que pretén consolidar les bases conceptuals teòriques i metodològiques per comprendre i analitzar les causes del conflicte i les principals formes d'abordar-lo. Així doncs, s'hi treballa a partir de tres temes principals: a) diversificació i visualització dels conflictes; b) introducció a les tècniques de resolució del conflicte, i c) fonts documentals.

En el segon mòdul s'aborda la prevenció i la intervenció en diferents tipus de conflictes. Es treballa, com es podrà veure a continuació, amb instruments com l'empatia, l'assertivitat, la cooperació, el maneig de les emocions... per poder dur a terme tècniques com la solució negociada o la mediació. En aquest sentit, tenint present que és un curs en línia i que alhora ha d'acreditar que l'alumne que obté el títol és competent per poder treballar en la resolució de conflictes juvenils, tant el material com les activitats plantejades es divideixen en material per a l'estudiant i material que ha de fer servir amb els adolescents.

El tercer mòdul està subdividit en tres mòduls independents, que pretenen acostar i especificar el treball fet a través del mòdul 2. En aquest sentit, es treballa a partir de l'àmbit escolar, de l'àmbit familiar i de l'àmbit comunitari. La taula que hi ha a continuació mostra l'índex de continguts del postgrau per donar-ne una visió general:

QUADRE 5. TEMES PER MÒDULS⁶

Módulo 1. Introducción al conflicto juvenil

Diversificación y visualización de los conflictos

Introducción a las técnicas de resolución de conflictos

Las fuentes documentales

⁶ El curs està exposat en castellà.

Módulo 2. Técnicas de resolución de conflicto

Conflictos interpersonales y la gestión de la convivencia

Competencia social y resolución de conflictos interpersonales

Estrategias de resolución de conflictos interpersonales

Objetivos en la resolución de conflictos interpersonales. Metas adolescentes

La mediación como técnica de resolución de conflictos interpersonales

Emociones y relaciones sociales competentes

El comportamiento prosocial en la adolescencia

Módulo 3a. Intervención socioeducativa en situaciones de conflicto juvenil en el ámbito escolar

Convivencia y conflicto en el medio escolar

Estado de la cuestión

Intervención educativa: ámbitos de prevención e intervención para la mejora de la convivencia. Programas generales y específicos

El trabajo en el aula

Evaluación del clima de centro y de aula en la implantación de programas de mejora de la convivencia. Indicadores e instrumentos

Módulo 3b. Intervención socioeducativa en situaciones de conflicto juvenil en el ámbito familiar

1 ¿De qué hablamos cuando nos referimos hoy a la familia? Tipologías

2 Adolescencia de los padres, adolescencia de los hijos: un sistema adolescente

3 La competencia parental: tipologías, indicadores e instrumentos para su evaluación

4 Plan de tratamiento en mediación

5 Los programas de intervención en mediación familiar. Revisión en el ámbito nacional e internacional

6 Algunas recomendaciones para el autocuidado del mediador familiar

Módulo 3c. Intervención socioeducativa en situaciones de conflicto juvenil en el ámbito comunitario

7 Mediación comunitaria

8 Justicia juvenil

9 Seguridad ciudadana

Font: Elaboració pròpia a partir de les guies didàctiques de cada mòdul

La proposta de continguts pretén dotar l'alumnat d'unes competències perquè pugui aplicar en diferents àmbits (educatiu, de protecció social, de justícia juvenil, en organitzacions no governamentals, en esports...) aquestes tècniques i pugui disminuir el risc associat a adolescents i joves treballant amb ells, ensenyant-los competències i habilitats, modificant comportaments problemàtics i socialitzant amb l'exemple, el reforç i la comprensió.⁷

⁷ Informació extreta de la guia didàctica.

e) Professorat

El postgrau té dos directors, la Dra. M. Del Carme Orte i el Dr. Lluís Ballester, i dues coordinadores pedagògiques, Marta Escoda i la Dra. Margalida Vives. La darrera també duu a terme les tasques de tutora. Conscients de la necessitat que aquest sigui un postgrau que ofereixi una perspectiva del conflicte juvenil des de diferents àmbits, es va optar per incorporar-hi no sols professionals universitaris de l'Estat espanyol amb un prestigi reconegut en el seu àmbit, com la Dra. M. Victoria Trianes Torres (M2), el Dr. Vicente Garrido (M3 comunitari), la Dra. M. Paz Segura (M3 familiar) i la Dra. Soledad Andrés (M3 escolar), sinó també professionals amb una llarga trajectòria professional dins l'àmbit del conflicte juvenil, com Isabel Fernández (M3 escolar), Francesc Reina, Jaume Pla, Pedro A. López (M3 comunitari) i Serafín Caballo (M3 familiar).

QUADRE 6. RESUM DEL PROFESSORAT I CRÈDITS D'AUTORIA

	Nre. de docents	Nre. de crèdits	% crèdits	Nre. d'hores	% hores
Professors funcionaris i laborals de la UIB	2	3	7,69%	12	7,69%
Altres professors de la UIB	1	0,75	1,92%	3	1,92%
Professors d'altres universitats	4	22,5	57,69%	90	57,69%
Altres experts i professionals	5	12,75	32,69%	51	32,69%

f) Metodologia

Cada mòdul conté un seguit de temes esmentats a la taula 5. Cada alumne fa la lectura i l'estudi del material i, de manera bimensual, duu a terme l'entrega de les activitats proposades per a cada tema. El professorat encarregat de la correcció torna el treball corregit a l'alumne aproximadament al cap de dues setmanes. Si un alumne no entrega les activitats en el termini marcat en el calendari o el bloc d'activitats no és apte, disposa d'una data límit al juny i una altra al setembre per poder entregar aquestes activitats. L'objectiu d'aquest calendari és que l'alumnat pugui anar treballant de manera constant i regular, amb el seguiment (*feedback*) del professorat, i que tingui la llibertat de no seguir el calendari (excepte pel que fa a les dates de juny i de setembre). Com hem dit, l'M2 té la peculiaritat de contenir un bloc d'activitats per a l'especialista (que ha de fer l'alumne) i un bloc d'activitats per als adolescents (que ha de fer l'alumne amb un grup d'adolescents). Per poder fer la prova final de cada mòdul és necessari tenir superades totes les entregues del mòdul. La taula següent mostra la distribució de les entregues (normalment el darrer dilluns de cada mes):

QUADRE 7. CALENDARI D'ENTREGUES PROPOSAT

	M2 Especialista	M2 Adolescents	M3a Escolar	M3b Familiar	M3c Comunitari
Octubre					
Novembre	MI		I	I	
Desembre					

	M2 Especialista	M2 Adolescents	M3a Escolar	M3b Familiar	M3c Comunitari
Gener	2.1 - 2.2.4	AP 1-2 RC	2	2-3	1
Febrer					
Març	2.3.1 - 2.3.3	AP 3-4 RC	3-4	4-5	2
Abril					
Maig	2.4 - 2.7	AP Med - AP CE	5	6-7	3
Juny	Entrega d'activitats pendents al juny				

Font: Elaboració pròpia a partir de les guies didàctiques de cada mòdul

L'aula virtual conté un seguit de recursos de què l'alumnat també disposa, així com un repertori de recursos segons els temes, el material complementari... Les dues vies de comunicació més freqüents emprades pels alumnes per comunicar-se amb la tutora són: a) el correu intern (a través del qual s'envien consultes individuals que, en cas que estiguin relacionades amb activitats, es remeten al corrector corresponent) i b) el fòrum (espai no sols de consultes col·lectives —bé per iniciativa dels alumnes bé per iniciativa de la tutora— sinó també espai on es complementen activitats individuals i punt de trobada entre els alumnes per a l'intercanvi d'idees, opinions, experiències...).

Des de fa tres edicions, hi hem incorporat una tutoria inicial, grupal i voluntària, no sols amb l'objectiu de conèixer-nos en persona sinó també, una vegada iniciat el curs (normalment la fem quinze dies després de l'inici del curs, quan l'alumnat ja ha pogut navegar per l'aula virtual), de resoldre els dubtes que hagin anat sorgint.

Així doncs, la flexibilitat (cada alumne pot adaptar l'estudi i l'entrega de les activitats a les seves necessitats) i la planificació (amb el calendari de la taula 7) són dos dels pilars bàsics del postgrau en línia.

3. RESULTATS

a) Alumnat matriculat

El postgrau universitari ha tingut una mitjana de 16,13 alumnes per edició. Hem de tenir present que, a l'hora de comptabilitzar els alumnes, cal revisar els mòduls dels quals es matriculen. La majoria d'alumnes es matriculen de l'M1 + M2 i l'M3 complet, tot i que l'estructura modular permet una flexibilitat en la matriculació i, per exemple, hi ha alumnes que en una edició cursen l'M1 + M2 i en la següent l'M3 complet. També hi ha alumnes que fan tot el postgrau en una edició i en la següent es matriculen del postgrau Especialista Universitari en Plans de Convivència.⁸ En aquest sentit, en la primera edició, quan s'activà aquest postgrau, tinguérem 14 alumnes, mentre que en la segona, quan ja estava activat, foren 25 alumnes en total (15 de l'esmentat postgrau de què parlem).

⁸ Format per un mòdul sobre plans de convivència (15 crèdits) i l'M3 complet.

La taula que presentam resumeix breument el perfil dels alumnes que van respondre a les enquestes del Servei d'Estadística i Qualitat Universitària (SEQUA). Aquí podem observar el sexe, l'edat, els estudis d'origen, així com les universitats d'origen. Com es pot veure, els alumnes solen tenir el perfil de dona de menys de 30 anys. La majoria provenen de Ciències de l'Educació, tot i que també hi ha alumnes d'altres carreres universitàries. Pel que fa a la universitat de procedència, la majoria provenen de la UIB però també hi ha alumnes d'altres universitats.

QUADRE 8. RESUM DEL PERFIL DELS ENQUESTATS PER SEXE, EDAT, ESTUDIS I UNIVERSITAT

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Alumnes	11	21	12	13	25	18
Enquestats		47,6%	41,67%	46,15%	52%	50%
Sexe						
Home	27,3%	10%	40%		23%	11,11%
Dona	72,7%	90%	60%	83,3%	77%	88,89%
En blanc				16,67%		
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Edat						
Menys de 21 anys	0%					
De 21 a 25 anys	27,3%	36,4%	20%	33,3%	14,28%	55,56%
De 26 a 30 anys	36,3%	36,4%	20%	16,6%	28,57%	22,22%
De 31 a 35 anys	27,3%	9,1%	20%	33,3%	35,71%	
Més de 35 anys	9,0%	18,2%	40%	16,6%	14,28%	22,22%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Titulacions						
E. Social	27,3%	50%	60%	50%	30,77%	11,11%
Tr. Social	27,3%	20%			46,15%	33,33%
Pedagogia		20%				11,11%
Magisteri. Ed. Especial			20%			
Magisteri. Ed. Infantil					7,69%	
Psicologia	18,1%	10%		33,3%		22,22%
Psicopedagogia	9%				7,69%	
Belles Arts	9%					
Història		10%				
Filosofia				16,67%		
Sociologia					7,69%	
Història						11,11%
Comun. Audiovisual						11,11%
En blanc			20%			
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Universitat						
UIB	72,7%	100%	60%	83,33%	84,62%	77,78 ² %
U. de Barcelona	9%				7,69%	11,11%
U. de Sevilla	9%					
UNED			20%		7,69%	
U. de Màlaga				16,67%		
En blanc			20%			11,11%
Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes del SEQUA

b) Organització

A continuació es mostren els resultats obtinguts en els indicadors referits a l'organització general del postgrau. Val a dir que en algunes edicions l'indicador no hi era. Per tant, no es té informació d'aquest indicador en concret. Com es pot veure, la majoria d'alumnes estan satisfets o molt satisfets amb la informació prèvia i amb el procés de matrícula, i també amb el personal i el suport que ofereixen els serveis administratius. Cal destacar l'evolució positiva de la tasca de coordinació.

QUADRE 9. INFORMACIÓ SOBRE L'ORGANITZACIÓ DEL POSTGRAU

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Procés de matrícula i informació prèvia					
Satisfet o molt satisfet		80%	100%	92,31%	88,89%
Mitjana de les puntuacions	3,3	2,8	3,17	3,08	3,33
Desviació típica	0,5	0,4	0,4	0,5	0,7
Informació i suport del personal dels serveis administratius					
Satisfet o molt satisfet		100%	83,33%	84,62%	100%
Mitjana de les puntuacions	3,5	3,4	3,17	3	3,67
Desviació típica	0,5	0,5	0,8	0,6	0,5
Vies per presentar queixes i suggeriments					
Satisfet o molt satisfet		80%	50%	30,77%	55,56%
Mitjana de les puntuacions	3,0	3,25	2,50	2,83	3,8
Desviació típica	0,8	0,5	0,1	0,8	0,4
Informació disponible sobre el postgrau					
Satisfet o molt satisfet		60%	83,33%	69,23%	77,78%
Mitjana de les puntuacions	3,2	2,80	2,83	2,92	3,11
Desviació típica	0,4	0,8	0,4	0,9	0,8

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Labor del coordinador del curs					
Satisfet o molt satisfet			50%	76,92%	100%
Mitjana de les puntuacions			3,0	3,27	3,44
Desviació típica			1,1	0,6	0,5
Suport i orientació dels estudiants³					
Satisfet o molt satisfet		100%	50%	61,54%	
Mitjana de les puntuacions	3,0	3,40	2,83	3	
Desviació típica	0,5	0,5	1,0	0,9	

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes del SEQUA

c) Pla d'estudis

Cal dir que els alumnes enquestats estan satisfets o molt satisfets en relació amb la majoria d'indicadors relatius al pla d'estudis; consideren que hi ha una coherència entre els objectius i l'estructura del programa i entre la teoria i la pràctica. L'indicador que mostra menys satisfacció és el referent a la planificació i càrrega de treball. També cal assenyalar que els alumnes del curs 2010-2011 són els que es mostren menys satisfets en aquest apartat. Amb tot, arran dels seus comentaris, es varen fer modificacions que sembla que tingueren bons resultats en vista de l'evolució positiva de cada indicador del curs següent (2011-2012).

QUADRE 10. INFORMACIÓ SOBRE EL PLA D'ESTUDIS

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Coherència entre els objectius del curs i l'estructura del programa					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	69,23%	100%
Mitjana de les puntuacions	3,2	3,20	2,83	2,85	3,33
Desviació típica	0,4	0,4	0,8	0,7	0,5
Coherència entre teoria i pràctica					
Satisfet o molt satisfet		80%	83,33%	61,54%	88,89%
Mitjana de les puntuacions	3,5	3	3,17	2,75	3,11
Desviació típica	0,5	0,7	0,8	0,9	0,6
Planificació i distribució de la càrrega de treball					
Satisfet o molt satisfet		80%	33,33%	46,15%	66,67%
Mitjana de les puntuacions	3	2,80	2	2,15	2,89
Desviació típica	0,7	0,4	0,9	0,9	1,1
Programes de les assignatures					
Satisfet o molt satisfet		80%	83,33%	69,23%	88,89%
Mitjana de les puntuacions	3	3,40	3	2,85	3,22
Desviació típica	0,0	0,9	0,6	0,9	0,7

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Estructura del títol i aspectes generals					
Satisfet o molt satisfet		100%	100%	84,62%	
Mitjana de les puntuacions	3,1	3,20	3,17	3	
Desviació típica	0,3	0,4	0,4	0,6	
Suport i orientació dels estudiants⁴					
Satisfet o molt satisfet		100%	50%	61,54%	
Mitjana de les puntuacions	3,0	3,40	2,83	3	
Desviació típica	0,5	0,5	1,0	0,9	

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes del SEQUA

d) Professorat i coordinació

Les puntuacions en aquest aspecte també són elevades, ja que més de la majoria dels alumnes enquestats es mostren satisfets o molt satisfets en relació amb els tres indicadors. Amb tot, tenint en compte els comentaris posteriors, cal destacar que és possible que hi hagi certa confusió entre els conceptes *autor del material* i *professor/corrector del treball*. Tal vegada aquest factor ha influït en les respostes d'alguns estudiants.

QUADRE 11. INFORMACIÓ SOBRE EL PROFESSORAT

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
L'adequació del professorat als objectius del curs					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	53,85%	77,78%
Mitjana de les puntuacions		3,20	3,0	2,75	3,38
Desviació típica		0,4	0,7	1	0,7
La implicació, l'accessibilitat i l'interès del professorat					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	53,85%	66,67%
Mitjana de les puntuacions		3,40	3,4	2,75	3
Desviació típica		0,5	0,9	0,8	0,7
La qualitat del professorat					
Satisfet o molt satisfet		80%	83,33%	61,54%	
Mitjana de les puntuacions		3,50	3,20	3,09	
Desviació típica		0,6	0,4	0,8	

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes del SEQUA

El 2006-2007 aquesta informació es referia al rol de la coordinadora. En aquest sentit, s'enqu Coastava sobre la implicació, l'accessibilitat i l'interès de la coordinadora (mitjana 3,1 i desviació típica d'1,0), si la coordinadora havia respost adequadament a les necessitats de l'alumnat (2,8 de mitjana i 0,9 de desviació típica) i la valoració de la coordinadora en general (3,1 de mitjana i 1 de desviació típica).

e) Metodologia

Dins aquest apartat hem volgut fer referència no sols al procés d'ensenyament-aprenentatge sinó també a les valoracions dels recursos materials i didàctics que s'hi han proporcionat. Dins aquest darrer apartat, val a dir que és possible que l'únic indicador fiable sigui el primer (accessibilitat i adequació dels materials didàctics), no sols perquè és de l'únic que tenim informació dels quatre cursos avaluats, sinó pel fet que els altres dos no corresponen al cent per cent a un indicador d'un curs en línia (de fet, són els dos únics en què les puntuacions baixen a menys d'un 50% en «satisfet o molt satisfet»). Complementant aquesta informació, el curs 2007-2008 es va demanar si els materials de què els alumnes havien disposat estaven actualitzats i eren útils (3,4 de mitjana i 0,5 de desviació típica) i si l'accés al material didàctic era fàcil (3,3 de mitjana i un 0,5 de desviació típica).

QUADRE 12. INFORMACIÓ SOBRE ELS RECURSOS MATERIALS

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Accessibilitat i adequació dels materials didàctics					
Satisfet o molt satisfet		80%	50%	61,54%	100%
Mitjana de les puntuacions		2,60	2,83	2,69	3,56
Desviació típica		0,9	1,0	0,9	0,5
Aules, laboratoris i espais de treball					
Satisfet o molt satisfet		20%			22,22%
Mitjana de les puntuacions		3			3
Desviació típica					1
Recursos materials					
Satisfet o molt satisfet		20%	33,33%	30,77%	
Mitjana de les puntuacions		2,50	2,50	2,56	
Desviació típica		0,7	0,6	0,7	

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes del SEQUA

Finalment, esmentam les puntuacions obtingudes quant al procés d'ensenyament-aprenentatge. Cal destacar que les puntuacions són relativament elevades pel que fa a la satisfacció, ja que, en termes generals, hi ha una satisfacció alta amb aquest procés. És prou important destacar l'opinió dels alumnes quant a l'atenció i tutorització de l'alumnat, la coherència i l'adequació entre la metodologia d'avaluació i els objectius del curs, la facilitat en l'ús de les eines del programa i l'accés a aquestes i la qualitat de la plataforma Moodle, elements bàsics en un curs en línia. També cal tenir present l'indicador que es va incloure el 2007-2008 sobre la puntualitat en els terminis de lliurament de correccions i notes, en què es va obtenir un 2,9 de mitjana i 0,6 de desviació típica, i el dels comentaris i la valoració de les aportacions del professorat (han estat clars i han ajudat al desenvolupament de l'aprenentatge), amb 3,1 de mitjana i 0,7 de desviació típica.

QUADRE 13. INFORMACIÓ SOBRE EL PROCÉS D'ENSENYAMENT-APRENENTATGE

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Atenció i tutorització de l'alumnat					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	61,54%	100%
Mitjana de les puntuacions	3,1	3,40	3,0	2,83	3,44
Desviació típica	1,0	0,5	0,9	0,7	0,5
Metodologia i activitats d'aprenentatge					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	46,15%	88,89%
Mitjana de les puntuacions	3,1	3,20	2,83	2,69	3,22
Desviació típica	0,3	0,5	0,8	0,9	0,7
Coherència i adequació entre la metodologia d'avaluació i els objectius del curs					
Satisfet o molt satisfet		80%	83,33%	84,62%	88,89%
Mitjana de les puntuacions	3,1	3,0	3,0	3,0	3,22
Desviació típica	0,3	0,7	0,6	0,6	0,7
Treball de fi de curs					
Satisfet o molt satisfet		80%	16,67%	46,15%	66,67%
Mitjana de les puntuacions	3,4	3,0	3,0	3,38	3,50
Desviació típica	0,7	0,0	0,6	0,9	0,5
Coordinació dels continguts i del professorat					
Satisfet o molt satisfet		80%	66,67%	69,23%	88,89%
Mitjana de les puntuacions		3,0	2,83	3,0	3,33
Desviació típica		0,7	0,8	0,6	0,7
Facilitat en l'ús de les eines del programa i l'accés a aquestes					
Satisfet o molt satisfet		80%	100%	84,62%	100%
Mitjana de les puntuacions		3,20	3,50	3,0	3,67
Desviació típica		0,8	0,5	0,6	0,5
Utilitat de les eines de comunicació i recursos					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	84,62%	100%
Mitjana de les puntuacions		3,20	3,0	3,08	3,67
Desviació típica		0,4	0,9	0,5	0,5
Qualitat de la plataforma Moodle					
Satisfet o molt satisfet		100%	100%	84,62%	100%
Mitjana de les puntuacions		3,20	3,50	3,45	3,56
Desviació típica		0,4	0,5	0,5	0,5
Adequació del curs a la modalitat a distància					
Satisfet o molt satisfet		60%	83,33%	61,54%	100%
Mitjana de les puntuacions		2,80	3,0	2,46	3,44
Desviació típica		0,8	0,6	1,1	0,5
Qualitat de l'ensenyament					
Satisfet o molt satisfet		80%	66,67%	61,54%	
Mitjana de les puntuacions	3,1	2,80	2,83	2,83	
Desviació típica	0,7	1,1	0,8	0,9	

Font: Elaboració pròpia a partir dels informes del SEQUA

4. COM MANTENIR UN POSTGRAU EN LÍNIA AL LLARG DE DEU EDICIONS. ALGUNES CLAUSA MANERA DE CONCLUSIÓ

La proposta de fer un postgrau en línia universitari avui en dia no suposa cap novetat. Ara fa deu anys sí que suposava un repte en què la **flexibilitat** i l'**adaptabilitat** als alumnes eren els eixos fonamentals d'aquesta proposta educativa. Amb tot, aquests dos eixos no són únicament els motius de les diverses edicions fetes del postgrau. Per una banda, hem de tenir present que, tal i com ens indiquen Rodríguez i López (2013) també és necessari que a) **els alumnes d'un grup comencin i acabin conjuntament** un programa formatiu i b) que se superi l'educació a distància i es treballi **en línia**. Pel que fa al primer indicador, cal assenyalar que en el postgrau exposat els quatre mòduls actius (M1 + M2, M3 escolar, M3 familiar i M3 comunitari) s'inicien el mateix dia i tenen el mateix calendari d'entregues (bimensual) i el mateix període d'adaptació, la qual cosa permet que un alumne que cursi sols l'M3 comunitari no hagi d'esperar quasi el maig per poder entregar les seves activitats (cosa que hauria de fer si cursés en línia primer l'M1 + M2 i després cada un dels submòduls M3). Quant al segon ítem, val a dir que les eines permanents, els fòrums i especialment el correu electrònic, han permès un contacte quasi setmanal amb els alumnes. En aquest sentit, hi hem incorporat l'esmentada sessió voluntària de tutoria presencial (els alumnes que no hi poden assistir envien les seves preguntes a la tutora i en finalitzar la sessió se'ls envia l'acta de la reunió a tots a través de l'aula virtual). Val a dir que en ocasions també hi hem incorporat sessions de tutoria telefònica i presencial.

A més de la seqüenciació i la **disponibilitat permanent dels recursos materials** (aula en línia) i personals (correu electrònic, tutories, fòrums...) també és important tenir present l'**adaptació als crèdits ECTS**, que es va dur a terme el curs 2011-2012 perquè fos efectiva el 2012-2013.

És hora de reconèixer que tota aquesta realitat no seria possible sense la implicació del **professorat** (autors) ni dels altres professionals que hi participen, com ara els directors, coordinadors i tutors. D'una banda, els autors hagueren de tenir, des d'un primer moment, el pensament d'elaborar un material adaptat a un curs en línia, sense caure en especificitats que necessitessin actualitzacions i matisacions constants i, al mateix temps, adaptat a la realitat. Pensam, com afirma Moore (2001), que l'actitud positiva dels professors vers l'aprenentatge en línia és un element clau. Segons aquest mateix autor, es tracta d'una actitud que està clarament influenciada per les experiències prèvies que es puguin haver tingut en docència en línia.

Un altre element que cal tenir present és que, tot i que es tracta d'un curs en línia, el **caràcter pràctic** (que no de pràctiques) hi és sempre present; els alumnes aprenen practicant, posant en pràctica les metodologies, propostes, tècniques, etc. que s'exposen en el material didàctic. A més no sols posen en marxa la necessitat de reflexionar-hi sinó que s'incorpora a la majoria d'activitats (i, en tractar-se d'un postgrau, han de fer una recerca bibliogràfica que contrasti les seves opinions).

És cert que el professorat i la resta de professionals que hi ha al darrere hi juguen un paper clau, però el rol fonamental el desenvolupen els **alumnes**. Per tant, poder disposar de la possibilitat real i constant de poder participar-hi activament, de fer treballs col·laboratius, de decidir quines informacions són privades i quines públiques, d'intercanviar opinions, experiències..., en definitiva, de fer viu el postgrau, és, possiblement, un dels factors bàsics dins qualsevol proposta formativa.

No sols és clau la participació de l'alumnat al llarg de tot el postgrau i a través de les diferents vies, sinó també *la seva veu*, les seves opinions i crítiques constructives, gràcies a les quals hem pogut anar adaptant el postgrau i aconseguint que no resulti un curs obsolet o poc atractiu. Així, arran de les seves propostes hi hem anat incorporant un seguit de modificacions o canvis, com ara la incentivació dels fòrums (en què hi havia poca participació), diferenciar el fet de consultar un aspecte individual en el correu d'un col·lectiu al fòrum (confusió de mitjans de comunicació amb el professorat), dur a terme una tutoria grupal un cop començat el postgrau (evitar «parlar» amb una màquina sense saber qui hi ha darrere), seleccionar activitats voluntàries (excés de càrrega de feina), especificar més els *feedbacks* (no sols enviar la qualificació del treball) i també fer diversos comentaris a la guia docent, i l'elaboració d'una carta de presentació, que s'envia de manera individual a cada alumne en iniciar el curs. A més de les respostes generals a les propostes dels alumnes, val a dir que és important tenir present una guia de bones pràctiques, com ara que és fonamental el temps de resposta a les peticions (principalment per correu electrònic o en el fòrum) dels alumnes, tant de manera quantitativa (no més de dos dies per donar una resposta a la petició) com de manera qualitativa (demandar sempre que es confirmi si s'han respost les preguntes o peticions fetes). També cal saber anticipar-se a les demandes dels alumnes, tant pel que fa a temes puntuals (com ara oferint informació addicional sobre aquells temes o preguntes que en anteriors edicions hi ha hagut dificultats), com en temes generals (informació i recordatoris sobre les primeres entregues o informació sobre el procés de tramitació dels títols un cop acabat el postgrau).

És possible que gràcies a aquest treball constant, a través de la participació i la implicació de tothom, hagi esdevingut possible la «supervivència» d'un postgrau en línia amb índexs de satisfacció alts i amb una qualificació mitjana de 7,73, i el 2011-2012 amb la puntuació general de 7,76. La taula que mostrem a continuació conté les dades en detall sobre el grau de satisfacció amb el postgrau:

QUADRE 14. INFORMACIÓ SOBRE ELS RECURSOS MATERIALS

Indicador	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Grau de resposta del curs a les expectatives de l'alumnat					
Satisfet o molt satisfet		100%	50%	53,85%	88,89%
Mitjana de les puntuacions	3,0	3,20	2,50	2,62	3,0
Desviació típica	0,7	0,4	1,0	1,2	0,5
Nivell d'aprenentatge assolit					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	69,23%	88,89%
Mitjana de les puntuacions	3,2	3,40	2,83	2,73	3,25
Desviació típica	0,7	0,5	0,8	0,9	0,5
Grau de satisfacció global amb el curs					
Satisfet o molt satisfet		100%	66,67%	53,86%	
Mitjana de les puntuacions	3,4	3,40	2,83	2,69	
Desviació típica	0,7	0,5	0,8	0,9	

La nostra intenció amb la filosofia del procés de millora contínua és seguir avançant en la formació en línia. En aquest sentit, cal tenir present cinc elements clau que assenyala Moore (2001):

- a) Assegurar l'accés universal a les noves tecnologies com a eines fonamentals per a l'educació a distància.
- b) Evitar la imatge de professor com a creador de material (mà d'obra especialitzada).
- c) Tenir present el màrqueting, però evitar basar la motivació de l'alumnat únicament amb l'adaptabilitat i la facilitat d'accés.
- d) Mantenir i actualitzar la formació del professorat (competències per crear material interactiu, facilitar-hi la participació de l'alumnat i gestionar-lo).
- e) Tenir present la propietat intel·lectual dels autors, el perill de la soledat de l'alumnat i la possibilitat d'ajudes econòmiques de la mateixa manera que en un curs presencial.

Com continuam, doncs? El primer repte que cal superar és la integració d'altres eines informàtiques, com ara els núvols (*clouds*), les xarxes socials o els cursos en línia oberts i massius (MOOC), la qual cosa requereix, necessàriament, estar-hi formats, ser part d'aquesta nova realitat. Potser a través d'aquest camí també podrem superar l'inconvenient del «tall» que suposa acabar una edició. Tal com assenyalen Rodríguez i López (2013), en acabar un curs se solen eliminar els missatges anteriors, fet que no permet que els nous estudiants aprofitin l'aprenentatge dels anteriors. A més, els estudiants antics «perden» l'opció de seguir participant en el curs.

El camí no és fàcil. Hem de saber donar resposta a les pressions tècniques (ús d'ordinadors i de les noves tecnologies en general en el món universitari), a les pressions econòmiques (valor de l'educació en la inserció qualitativa al món laboral) i a la pressió demogràfica (l'edat de les persones que s'incorporen per primer cop al món laboral de manera estable ha augmentat, per la qual cosa cal remarcar la importància de la formació permanent no sols en la recerca activa de feina sinó també per a la millora de l'aprenentatge anterior) (Moore 2001).

Aquesta darrera pressió té una rellevància especial avui en dia, atès que la incorporació al món laboral suposa, si més no, un gran repte per a aquelles persones que no hi són presents i una gran pressió per a les qui s'hi mantenen. En aquest sentit, no sols hem d'apostar per l'educació de postgrau especialitzada i possibilitadora de l'accés i manteniment al món laboral (a l'Aragó, les illes Canàries, Madrid i Andalusia un de cada dos alumnes ha rebut formació en línia, segons el darrer informe d'Adecco de 2013).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Adecco Profesional (2013). *IV Informe empleabilidad y postgrados. Adecco Profesional*. <http://www.adecco.es/_data/NotasPrensa/pdf/482.pdf>.

ANECA (2007). «La universidad del siglo XXI». IX Fòrum d'ANECA. Novembre de 2007. Madrid: Icono. <http://www.aneca.es/content/download/8971/107976/file/publi_9foro.pdf>.

Campus Extens (2007). *Memòria del II Especialista Universitari en Resolució de Conflictes Juvenils (modalitat a distància). Títol de postgrau de la UIB (26 crèdits). Any acadèmic 2006-2007*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.

CRUE (2010). *La Universidad española en cifras. Información académica, productiva y financiera de las universidades españolas. Año 2008. Indicadores Universitarios*. Madrid: Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles. <<http://www.crue.org/export/sites/Crue/Publicaciones/UEC2010VOLI.pdf>>.

Gallardo, L.; Del Amo, E.; Sereno, E.; Satué, J. (2013). *Especial formación a distancia/online. 2013*. <http://www.aprendemas.com/Guias/especial_FormacionOnline_Nov2012/descarga/Especial-FormacionOnline.pdf>.

Moore, M. (2001). «L'educació a distància als Estats Units: estat de la qüestió». Cicle de Conferències sobre l'Ús Educatiu de les TIC i l'Educació Virtual. 6 de juny de 2001. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya. <<http://www.uoc.edu/web/cat/art/uoc/moore/moore.html#links>>.

Orte, C.; Ballester, L.; Vives, M. (2004-2012). *Guia didàctica de l'Especialista Universitari en Tècniques de Resolució de Conflictes Juvenil*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.

Rodríguez, M. R.; López, A. (2013). «Entorno virtual de aprendizaje compartido en Educación Superior». *Revista de Docencia Universitaria. REDU*. Vol. 11 (1). Gener-abril, p. 411-428. <<http://red-u.net/redu/index.php/REDU/article/view/405>>.

SEQUA (2008). *Especialista Universitari en Resolució de Conflictes Juvenils i Plans de Convivència. Informe sobre la satisfacció de l'alumnat. Curs 2007-2008*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.

SEQUA (2009). *Informe de satisfacció de l'alumnat de títols propis de postgrau de la Universitat de les Illes Balears. Especialista Universitari en Resolució de Conflictes Juvenils, Especialista Universitari en Plans de Convivència*. Agost de 2009. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.

SEQUA (2010). *Informe de satisfacció de l'alumnat de títols propis de postgrau de la Universitat de les Illes Balears. Curs d'Especialista Universitari en Plans de Convivència i Especialista Universitari en Tècniques de Resolució de Conflictes*. Setembre de 2010. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.

SEQUA (2011). *Informe de satisfacció de l'alumnat de títols propis de postgrau de la Universitat de les Illes Balears. Curs d'Especialista i/o Expert Universitari en Resolució de Conflictes Juvenils en els Àmbits Escolar, Familiar i Comunitari*. Juny de 2011. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.

SEQUA (2012). *Informe de satisfacció de l'alumnat de títols propis de postgrau de la Universitat de les Illes Balears. Curs d'Especialista Universitari en Resolució de Conflictes Juvenils i Plans de Convivència*. Setembre de 2012. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears.